Prof. dr. Vladimir Uremović UVODNI REFERAT

DRUŠTVENE DJELATNOSTI U OBLIKOVANJU I REALIZACIJI GOSPODARSKOG RAZVITKA OPĆINE CRIKVENICA

Kroz čitavu svoju povijest, gotovo od iskona, čovječanstvo je nastojalo život u svim njegovim segmentima prikladno produhoviti. Na ovim su prostorima obitavali i izmjenjivali se brojni narodi: Iliri (Liburni), Grci, Rimljani, Kelti, Franci, Mlečani, Mađari, Austrijanci, Francuzi, Avari i Slaveni, tj. Hrvati. Svi su oni više manje ostavili za sobom materijalne dokaze kao i, u svijestima ljudi, ostatke njihove kulture. Taj segment djelovanja do danas nije još ni izdaleka dovoljno istražen i prezentiran, iako postoje o tome brojna i značajna nalazišta. Svaka civilizirana i kulturna sredina, a osobito ona koja želi ugostiti najkvalitetnije turiste mora ovome posvetiti najveću pažnju. Uz povijesni i kulturni značaj ovo mora postati i svojevrstan turistički mamac, ali to zahtijeva disciplinu, stručnost i profesionalizam.

Ova se općina sastoji od uskog obalnog pojasa, te u većem dijelu od Vinodolske doline. Treći dio općinskog prostora zauzima šumsko planinski prostor.

Obalni pojas

Logično je da se obalni prostor koristi prvenstveno u turističke svrhe kao i u njegovanju maritimnih djelatnosti. Tu se misli na marikulturu, nautiku, ribarstvo, maritimne sportove, zabave i izlete. U ovo treba uključiti raskošne priredbe, utakmice, ribolovne demonstracije, bengalske i venecijanske večeri i slične atrakcije. Sve to u svrhu da se zabave i prisutni gosti, te da se i njih aktivno uključi u te akcije.

Što se tiče turizma smatramo da se moramo odlučiti i opredijeliti kakvu vrstu turizma želimo. Krajnje je vrijeme da se prestane s masovnim i sirotinjskim turizmom niske razine koji donosi više štete nego koristi, a zagađuje okolinu i opterećuje infrastrukturu toliko da prijeti samouništenjem svakog turizma. Posebno je štetan tzv. parazitski turizam tj. odmarališta i vikendice.

Turizam se je primarno i prvenstveno razvijao kao zdravstveni turizam, pa ga treba i dalje podržavati. Treba koristiti stacionarne zdravstvene ustanove i institucije, ali isto tako sve usluge iz tog repertoara, kao i stručni nadzor, treba ponuditi svim gostima. Naglasak je na preventivnim akcijama.

Konfiguracija tla, kvaliteta obale, uvala, kupališta i plaža nameće razvoj dječjeg turizma, a intimna atmosfera u ponuđenim manjim objektima pridonosi razvoju obiteljskog turizma. Ova se dva oblika turizma mogu najčešće objediniti. Za to treba stvarati dodatne uvjete i osigurati vodstvo stručnjaka i animatora za tu djelatnost.

Povoljna klima upravo nudi mogućnost za produženje turističke sezone na čitavu godinu. Naravno da za to treba stvoriti materijalne uvjete, ali i mijenjati navike i radno

vrijeme svih djelatnosti u općini. Neposredna blizina šume i planinskog predjela daje mogućnost razvoju mnogih ljetnih i zimskih radosti. Na ovo treba nadopuniti i mogućnost lovačkog sporta, kao što je to ranije korišteno (Englezi, Talijani). U mjesecima s nešto slabijim posjetom stranaca, osoblje treba uposliti na dodatnim zanimanjima, i za to ih osposobiti.

Pogodan geografski smještaj, prikladna klima te dobre komunikacije nameću da se pristupi razvoju kongresnog turizma koji donosi veliku dobit. Mora se razmisliti o ponovnom otvaranju kasina i kockarnica da se privuče i goste dubokog džepa, te da se produži sezona. Naravno da se za to treba izgraditi odgovarajuće prostorije i zgrade u svakom slučaju grijane i s klimatskim uređajima.

Isto je tako lako ostvariv kratkotrajni i tzv. vikend turizam (ne vikendaše) radi blizine potencijalne klijentele iz srednje Europe (npr. München je udaljen 5 sati vožnje automobilom, a i aerodrom je moguće koristiti). Potrebno je nadalje osigurati i pristaništa (ne vezove) za brojna plovila.

Posebne napore treba uložiti u razvoj rekreativnog, seoskog, natjecateljskog, manifestacijskog, prosvjetiteljskog, seminarskog, izložbenog, hodočasničkog, mondenog i spektakl turizma.

Imperativ je da se u crikveničkoj općini stvore i provode redovne godišnje tradicionalne priredbe vrhunskog kvaliteta i značaja kao što to imaju druga značajnija turistička mjesta. I povremene manifestacije (dani trešanja, dani kulinarstva itd.) moraju naći mjesto u našoj ponudi. To privlači kremu društva, bogataše ali i široku kulturnu publiku.

Sportski objekti već sada omogućuju da se kroz cijelu godinu privuku čitave ekipe i klubovi iz zemlje i inozemstva, koji bi na ovim prostorima mogli trenirati i natjecati se. Moraju se izgraditi i dodatni sportski objekti i boravišta (olimpijski bazeni, igrališta, kuglane, staze itd.) za prihvat vrhunskih sportaša, simpatizera natjecatelja, klubova i navijača sa svrhom da što više borave i troše u našim krajevima.

Konjički sport, te auto i motosport treba bezuvjetno vratiti na naše prostore i ponovno nastojati da se europska i svjetska prvenstva odigravaju u našim prostorima i time privuku brojnu publiku.

Vrhunske priredbe, koncerte, kazališne izvedbe, zabave i spektakle moguće je održati u svako doba godine. Međutim njih treba rajonizirati i pravilno distribuirati, te stvarati glasne, ali i tihe predjele općine i svakog mjesta. Treba respektirati navike i želje svih turista, a ne samo jednih i to u pravilu najčešće primitivnih i agresivnih koji odbijaju druge kulturnije i bogatije goste.

Ovo podrazumijeva da treba stvarati oaze za ove goste, ali i lokalno stanovništvo koji žele mir i odmor. Takvoj vrsti gostiju treba omogućiti da bez ikakvih ograničenja i opasnosti mogu u kupaćim kostimima doći od kuće do kupališta i igrališta.

Režim prometa i opskrbe treba u ovakvim zonama podrediti strogom redu, a omogućiti samo najnužniju opskrbu i to vozilima koja ne zagađuju i ne stvaraju buku i to u strogo određenom vremenskom razdoblju. Koristiti za te svrhe bicikle, tricikle, barke, kolica na vlastiti pogon, električna prevozna sredstva, lokalni tramvaj i sl. Bučne priredbe locirati na strogo određena područja podalje od središta naselja i kupališta kako su to provodili naši prethodnici. Time bi se zadovoljile svačije potrebe i ukus.

Mogućnosti organiziranih i individualnih izleta iz našeg kraja i u naš kraj su ogromne. Tome pogoduje izvanredno razvedena obala, krasno zaleđe te obilje izletišta u neposrednoj i udaljenoj okolini. Tu se u prvom redu misli na tzv. Ljubavne cestice,

šetnje uz obalu (lungomare) i obronke uzvisina te Vinodolskom dolinom i šumom itd. Zatim malo udaljenija odredišta na otoku Krku i Rabu (Vitezić špilja, Bašćanska ploča, Krk, Vrbnik, Omišalj, Šilo itd.) i Gorskom kotaru (Zeleni Vir, umjetno akumulacijsko jezero, skijaški tereni na Platku, Petehovcu, Begovu Razdolju itd.). Zatim izleti na Plitvička jezera, Postojnsku jamu, Pulu (Arena), Veneciju itd. Postoji na ovom terenu još čitav niz potencijalnih izletišta i znamenitosti, ali ih treba inicijalno urediti, omogućiti pristup i organizirati posjet.

Vinodolska dolina

Neposredno uz obalni pojas nalazi se kraj izvanredne prirodne ljepote, krajolika i ekosistema, a nadasve bogat potencijalnim poljoprivrednim mogućnostima, zvan Vinodolska dolina. Uz maksimalnu poljoprivrednu eksploataciju ovaj kraj treba ravnopravno uključiti u jedinstvenu turističku ponudu sa namjenskim selektivnim tipom turizma prema potrebama moderne turističke privrede. Nadalje, ne smije se zaboraviti da je upravo ovaj dio općine bio izvor bogatih prihoda i uopće bogatstva kako Pavlina i Frankopana tako i lokalnog stanovništva. Zato treba poljoprivredi sa stočarstvom vratiti njen dominantni značaj. I stočarstvo je ovdje od pamtivijeka igralo značajnu ulogu pa se i toj djelatnosti treba široko vratiti. Naravno da ove djelatnosti treba revitalizirati na najsuvremenijim znanstvenim principima.

Od pamtivijeka Vinodolska je dolina bila jedinstvena politička, administrativna, upravna, sudska, juridička, etnička, kulturna, gospodarska, prometna, crkvena, teritorijalna i građevinska cjelina. Vinodolska dolina predstavlja kulturnu baštinu visoke vrijednosti s autohtonim naseljima. Malo se gdje može, u ovako malom prostoru, naći toliko starih građevina, ruševina, utvrda, crkava i crkvica kao ovdje. Neke od ovih su poznate, otkrivene i restaurirane, ali je daleko više onih koje još nisu otkrivene i stražene ili su zapuštene i neobrađene te ih se mora identificirati, stručno obraditi i prezentirati. Ovo radi naše povijesti, ali isto tako radi stranaca koje moramo upoznati s ovim vrednotama uz obavezno tumačenje činjenica. Izvanredan značaj ove doline zaslužuje da ju se proglasi "značajnim krajolikom" i da ju se zaštiti od svih nerazumnih zahvata koje bi bilo kasnije nemoguće popraviti.

Planinski i šumski prostor

Treći dio općine zauzimaju šume. Jasno je da to budi potrebu za racionalnu eksploataciju šuma i razvoj drvne industrije. Uz ovo, lovstvo je također moguće razvijati i to među lokalnim stanovništvom ali i u racionalnom iznajmljivanju stranim lovcima uz adekvatnu novčanu naknadu. Koristiti sadašnja izletišta, ali i uređivati nova sa obilnom ugostiteljskom ponudom.

Dakako da je moguće u tim zonama njegovati poljoprivredu sa planinskim kulturama i stočarstvom. Pojedine dijelove šumskog blaga treba zaštititi kako bi se sačuvali rijetki endemski primjeri poput crne jele (Abies pardei subspecies Pancici). To nam sugeriraju i stručnjaci Instituta Ruđer Bošković iz Zagreba. U odnosu na opredjeljenje o namjeni zaleđa općenito, nesumnjivo je da Vinodolska dolina može i mora apsorbirati mnoge zabavne djelatnosti u povoljnim i prikladnim prostorima. Svojevrsni Disneyland ili Gardaland kao i luna park dao bi čitavoj regiji posebno značenje. Uz ostale zabavne djelatnosti u Vinodolu postoje uvjeti za noćne i ekskluzivne zabave kao što je to u

prošlosti već i bilo. Svakako da to treba pratiti dobra redovna prometna veza. I to je već ranije tako bilo i dobro funkcioniralo.

Uz poljoprivredu, turizam Vinodolske doline i šumskog zaleđa treba bezuvjetno uključiti u čitavu jedinstvenu turističku ponudu općine. U prvom redu to se odnosi na seoski turizam, ali isto tako i na sportski, jahački, zabavni, izletnički i lovački te kamp turizam.

Jače treba naglasiti i obznaniti prirodne ljepote i fenomene ovog kraja kao što su geološke formacije, fliš, hridine, timor i izvore vode. Uz ovo električnu centralu i jezero, a u šumi posebnu vrstu crne jele (Abies pardei subspecies Pancici) i neke druge endemske raritete.

Stoga treba podržati inicijativu da se veliki dijelovi Vinodolske doline, ali i šumskog zaleđa zaštite i proglase "značajnim krajolikom". Te predjele treba onda organizirano prezentirati i posjećivati i crpiti od toga znatnu korist.

Kultura

Posebnu pažnju treba obratiti kulturi i kulturnim djelatnostima, jer kultura je izvor svih djelatnosti. Treba početi od obiteljskog odgoja i vrtića i škole te stvarati kulturne navike čitavog pučanstva. Izvan sezone treba organizirati i održavati tečajeve kulturnog ponašanja, poznavanja osnovne i komunalne higijene kao i poznavanja osnovnih historijskih zbivanja, te stranih jezika. Ovakve tečajeve trebali bi obavezno pohađati svi oni koji na bilo koji način dolaze u dodir sa turistima pa tako i domaćice koje izdaju sobe gostima ali i činovnici i svi turistički i drugi uslužni radnici. Svaki takav mora uz kulturno ponašanje biti dovoljno izobražen u glavnim znamenitostima i povijesnim činjenicama ovog kraja da ih dovoljno kompetentno može prenijeti svakom strancu. Slično se odnosi i na poljoprivredu i ostale djelatnosti. Redovito doškolovanje mora postati trajna praksa.

Folklor, čakavština, glagoljaštvo, povijesne uspomene, pomorske vještine i zabave treba posebno njegovati u čitavom kraju i to znatno više nego do sada. Neophodno je otvoriti muzej sa etnografskim, povijesnim, arheološkim, turističkim, ribarskim, ihtiomalakološkim, lovačkim, zidarskim i iseljeničkim zbirkama.

Obilježiti se mora sve važne objekte i mjesta djelovanja znamenitih ljudi i događaja u prošlosti (Frankopani, Pavlini, Klović, Pančić, Mažuranići, Kostrenčić, Nazor, Skomerže i mnogih drugih značajnih ljudi koji su živjeli i djelovali u ovom kraju). Da bi se osnovne kulturne djelatnosti mogle održavati potrebno je odmah sagraditi reprezentativne dvorane u kojima bi se mogle održavati priredbe vrhunskog dometa. Neka mjesta imaju zadovoljavajuće dvorane, ali je ona u Crikvenici nažalost nerazumno srušena, a nikad nije zamijenjena novom. Bez odlaganja kao conditio sine qua non mora se odmah pristupiti realizaciji takve polivalentne, reprezentativne i dovoljno prostrane dvorane da zadovolji sve neophodne potrebe. Uz ovo srušena je i ljetna pozornica i ljetno kino. I ovo vapi za ponovnom izgradnjom. Manjka i reprezentativna plesna dvorana i tzv. kupališna dvorana za boravak gostiju za lošeg vremena, kao i dvorana za zabavu i razonodu pa i mondenih sadržaja. Isto je tako potrebna Kongresna dvorana poput one u Portorožu (Auditorium) ili u Opatiji (Adriatic). Nezamislivo je dalje nepostojanje izložbenih i galerijskih prostora pod krovom i na otvorenom. Isto se odnosi i na ateljee domaćih umjetnika.

Bez ovakvih prostorija, od kojih smo neke u nedavnoj prošlosti i imali, ali smo ih nerazumno i barbarski uništili, ne može biti ni govora o visokokvalitetnom turizmu,

kao ni o kulturnom uzdizanju lokalnog i okolnog stanovništva. Reprezentativne čitaonice i biblioteke također zaslužuju organiziranu ponudu. Da sve ove dvorane moraju imati grijanje i klima uređaje jasno je samo po sebi.

Škole i nastavu treba znalački prilagoditi potrebama ovog kraja, te potrebama ovdašnjeg gospodarstva i društvenih djelatnosti. Školsku mladež treba i aktivno uključiti u sve manifestacije kulturnog i turističkog djelovanja u ovom kraju, a u tome je uloga nastavnika nezamjenjiva. Mladež treba uvađati i uključivati u sva djelovanja turizma, gospodarstva, poljodjelskih radova, značajnih manifestacija i sličnog djelovanja da steknu odgovarajuće radne navike i osjećaj jedinstvenog djelovanja.

Škola mora odigrati značajnu ulogu u savladavanju tjesnogrudnog samozadovoljstva sa uskim svakidašnjim horizontalnim licemjerstvom i samosvjesnom učmalošću koja se je nažalost u zadnje vrijeme prilično ukorijenila u našim prostorima. Treba probuditi kreativni duh i stvaralaštvo i upoznati puk i mladež sa našim potencijalnim mogućnostima. U ovo se moraju uključiti sve društvene strukture, političke stranke i odgovarajuća društva, a ne samo škole.

Rješavanje potreba za visokokvalitetnim ali deficitarnim visokoškolskim radom, bez kojeg je nezamisliv razvoj, treba usmjeriti stipendiranjem i selektivnim odabirom domaćih talentiranih učenika.

U hotelima, ali i u naseljima sa više gostiju treba za njih organizirati razne stručne tečajeve (pletenja, recitacije, vrtlarstva, zabave, igre itd.) naročito za lošeg vremena. Tečajeve i aktivnosti treba i ad hoc organizirati prema sklonostima muške i ženske klijentele, ali isto i djece. Napraviti treba dalje i program posjeta pojedinim kulturnim institucijama i djelatnostima. To će još više okupirati pažnju domaćeg pučanstva i gostiju za ovaj kraj. To je posao za animatora.

Šport

Posebnu pažnju treba posvetiti ulozi športa u ovom kraju. Jednim manjim dijelom to je važno radi potreba domaćeg stanovništva i njegovog maksimalnog participiranja, a drugim većim dijelom radi turističkog i dohodovnog značaja. Naime, šport svojom atraktivnošću može privući mnoge goste i to kako aktivne sudionike tako i promatrače. To znači da se ne treba pokoriti skupim ali nerealnim ambicijama za vrhunskim športskim dometima tamo gdje nema uvjeta. Umjesto toga domaća športska aktivnost treba da bude baza za djelovanje raznih športova u koje treba uključiti strance. To u cilju njihove zabave, ali i moguće zarade. Stoga u prvom redu treba njegovati maritimne športove: plivanje, veslanje i jedrenje sa brojnim priredbama u koje treba pozvati i uključiti strance, pojedince i klubove. To će omogućiti održavanje vrhunskih natjecanja kao i onih svjetskog značaja, te vabiti brojne goste. Nogomet, rukomet i druge slične discipline i atletiku treba također njegovati.

Međutim, i to ne toliko radi domaćih potreba, nego kao osnove za sudjelovanje stranih ekipa kojima treba pružiti sve usluge da bi mogli ovdje trenirati, a isto tako priređivati vrhunska natjecanja i privući brojne gledaoce i posjetioce.

Auto i moto šport te konjički šport treba vratiti jer i za to ovdje postoje svi uvjeti. Ne zaboravimo da su u ne tako davnoj prošlosti ovdje održavana europska i svjetska prvenstva uz veliki broj turista i znatiželjnika.

Jasno je da i Vinodolska dolina može i mora biti uključena u brojna športska djelovanja samo treba razborito podijeliti prostor.

Javno zdravstvo, veterina, agronomija i hortikultura

Javno zdravstvo te zdravstvena i farmaceutska služba također treba biti prilagođena potrebama lokalnog stanovništva, ali isto tako i potrebama turista i čitave turističke djelatnosti prema suvremenim principima medicine u turizmu (Maretić).

Predviđeni razvoj i revitalizacija poljoprivrede i stočarstva na modernim principima, za što postoje svi preduvjeti, zahtijeva organizirano, i na strogo znanstvenim principima, provođenje ovih djelatnosti. To neminovno nalaže trajno angažiranje stručnih agronoma, hortikulturnih radnika, veterinara i tehničara. Međutim, treba naglasiti da to ne mogu biti agronomi, veterinari i tehničari - pisari i birokrate nego agilni terenski radnici i istraživači tj. stručnjaci koji će svakodnevno pomagati ljudima na terenu kao što su to nekad radili Pavlini i nedavno vrtlar Franjo Brož.

Ekologija

Ekologija dobiva sve značajnije mjesto u razvoju, a posebno se nameće respektiranje njezinih principa u kraju koji teži razvoju visokokvalitetnog turizma. Sve komunalne djelatnosti i usluge trba dignuti na viši suvremeni i efikasni nivo. Uz to omogućiti proizvodnju ekološki zdrave i nekontaminirane hrane i to javno promicati.

Organizaciju lokalnog prometa treba usmjeriti da što manje zagađuje gusto naseljena mjesta i središta i da ne remeti slobodno kretanje turista u obalnom i kupališnom prostoru. Mora se težiti uvođenju ekološki čistih prometnih sredstava, a nužnu opskrbu reducirati na što manje vremensko razdoblje i količinu. Inače lokalni i udaljeni promet modernizirati i intenzivirati koristeći se ne samo cestovnim nego osobito morskim i ev. željezničkim prometom.

I energetiku usmjeriti na sredstva koja ne zagađuju okolinu. U ovo se uključuje i energična borba protiv buke.

Iako na prvi pogled izgleda da se iznesena materija nešto udaljila od strogo društvenih djelatnosti to je samo djelomično točno. Sve društvene djelatnosti trebaju djelovati prvenstveno u funkciji razvoja pa se mora sagledati perspektiva njihove djelatnosti i sve usuglasiti s ostalim djelatnostima i obratno.

Ovo su samo neke naznake kako krenuti razvoju viskokvalitetnog turizma, redukcije masovnog turizma i stvaranju visokoprofitabilnog turizma. Iznad svega Crikvenica u cjelini mora dobiti prepoznatljiv "image" i kao takva biti poznata u svim emitivnim svjetskim ishodištima kvalitetnog i selektivnog turizma. Na nama je da izaberemo i da se odlučimo kakav turizam želimo i čemu dati prednost. Voditi računa da privučemo bogatu i zahtjevnu klijentelu koja kvalitetu dobro i plaća. Ujedno misliti kako da produžimo sezonu na cijelu godinu i da nam gosti dolaze i na zimovanje kao i u početku razvoja turizma.

Literatura:

1. Matejčić, R. i sur.: Prošlost i baština Vinodola, Zagreb, 1988.
2. Maretić, Z.: Medicina turizma - neki pojmovi i definicije. Zbornik uvodnih referata i sažetaka "Medicinski problemi u turizmu". Crikvenica, 1988: 34-41.
3. Gržičić, Z.: Ekološka akcija u Crikvenici. Vinodolski zbornik 6, 1991, 289-293.
4. Riviera Crikvenica - Vinodol, Privredni vjesnik, Zagreb, 1982.
5. Tadejević, V.: Praputnjak - naznake prirodnog smještaja ... Vjesnik HAR 32, 1990, 267-312.
6. Draganović, E., Munjko, I.: Zaštita prirode u SR Hrvatskoj, Narodni zdravstveni list, Rijeka, 1989, broj 354-355, 11-13.